

Процесуальне право

УДК 004.8:34:347.9(477):061.1ЄС

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19952573>

**Правове регулювання застосування штучного інтелекту в судочинстві
України за стандартами ЄС**

Сидоров Ярослав Олексійович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-4828-3834>

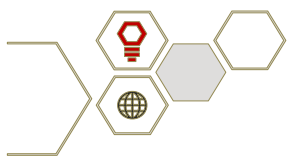
Удовика Лариса Григорівна,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-9260-4474>

Прийнято: 16.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. Актуальність теми зумовлена інтенсивною цифровізацією правосуддя, розвитком інструментів штучного інтелекту та необхідністю забезпечення балансу між технологічною ефективністю судової системи й гарантіями верховенства права, незалежності суддів та захисту прав людини.

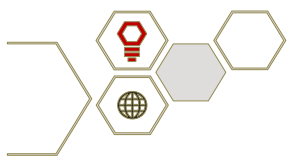
Метою дослідження є визначення сучасного стану нормативно-правового регулювання використання штучного інтелекту в судовій системі України, визначення ступеня його відповідності підходам Європейського Союзу та формування пропозицій щодо вдосконалення правової моделі інтеграції штучного інтелекту в судочинство.

Методологічну основу становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання. Зокрема, системно-структурний метод застосовано для аналізу цифрової інфраструктури судової системи; порівняльно-правовий метод – для зіставлення українського та європейського регулювання; формально-юридичний метод для дослідження нормативних актів; а також метод узагальнення для формування висновків щодо перспектив розвитку штучного інтелекту в правосудді.

Результати дослідження свідчать, що правове регулювання штучного інтелекту в Україні перебуває на етапі становлення та має фрагментарний характер. Встановлено, що основними елементами нормативної бази є стратегічні документи, етичні положення та окремі норми процесуального законодавства, які лише частково охоплюють використання штучного інтелекту. Водночас судова система України вже функціонує на базі цифрових інструментів (ЄСІТС, «Електронний суд», реєстри судових рішень), що створює інфраструктурні передумови для інтеграції штучного інтелекту. Проаналізовано міжнародні регуляторні підходи, зокрема AI Act Європейського Союзу та Рамкову конвенцію Ради Європи, які закладають ризик-орієнтовану модель управління штучним інтелектом та акцентують на необхідності збереження людського контролю під час ухвалення судових рішень. Обґрунтовано, що для України найбільш доцільною є модель «інтелектуального асистування», за якої штучний інтелект використовується як допоміжний інструмент у діяльності суддів і судової адміністрації без делегування йому функції здійснення правосуддя.

У висновках запропоновано напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання, зокрема розроблення спеціального законодавства у сфері штучного інтелекту, запровадження реєстру AI-систем, що використовуються в судовій системі, механізмів оцінювання ризиків, регуляторних пісочниць, а також системи незалежного контролю за застосуванням таких технологій.

Ключові слова: цифровізація правосуддя, штучний інтелект, судова система, правове регулювання, ЄС AI Act, інтелектуальне асистування, ризик-орієнтований підхід, електронне правосуддя, етика судочинства.

Legal Regulation of the Use of Artificial Intelligence in the Judiciary of Ukraine in Accordance with EU Standards

Yaroslav Sydorov,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Civil Law, Zaporizhzhya National University,
Zaporizhzhia, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4828-3834>

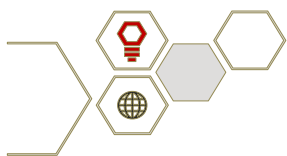
Larysa Udovyka,

Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Civil Law,
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhia, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9260-4474>

Abstract: The relevance of the topic is driven by the intensive digitalization of justice, the development of artificial intelligence tools, and the necessity to balance the technological efficiency of the judicial system with the guarantees of the rule of law, judicial independence, and human rights protection.

The aim of the study is a comprehensive analysis of the current state of the legal regulation regarding artificial intelligence in the judicial system of Ukraine, determining its degree of alignment with European Union approaches, and formulating proposals to improve the legal model for integrating AI into judicial proceedings.

The methodological framework consists of general scientific and specialized legal methods. In particular, the system-structural method was applied to analyze the digital infrastructure of the judicial system; the comparative-legal method was used

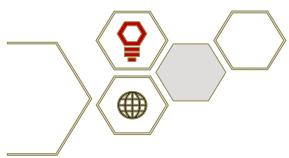
to contrast Ukrainian and European regulations; the formal-legal method was employed to examine legislative acts; and the generalization method was used to formulate conclusions on the prospects of AI development in justice.

The research results indicate that the legal regulation of artificial intelligence in Ukraine is in its formative stage and remains fragmentary. It has been established that the primary elements of the regulatory framework include strategic documents, ethical guidelines, and certain norms of procedural legislation that only partially cover AI usage. At the same time, Ukraine's judicial system already operates on the basis of digital tools (the Unified Judicial Information and Telecommunication System, "Electronic Court," and judicial decision registries), creating the infrastructural prerequisites for AI integration. International regulatory approaches, specifically the EU AI Act and the Council of Europe Framework Convention, were analyzed, as they establish a risk-based AI management model and emphasize the necessity of maintaining human control over judicial decision-making. It is argued that the most appropriate model for Ukraine is "intelligent assistance," where AI is used as a supporting tool for judges and judicial administration without delegating the function of administering justice.

The conclusions propose directions for improving the legal regulation, including the development of specialized AI legislation, the implementation of a registry for AI systems used in the judiciary, risk assessment mechanisms, regulatory sandboxes, and a system of independent oversight for the application of such technologies.

Keywords: judicial digitalisation, artificial intelligence, judiciary, legal regulation, EU AI Act, intelligent assistance, risk-based approach, e-justice, judicial ethics.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) зумовлює їх активне впровадження в різні сфери суспільного життя, зокрема у сферу правосуддя. Використання алгоритмічних

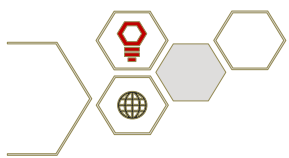

систем у судочинстві – для автоматизованого розподілу справ, аналізу судової практики, прогнозування судових рішень – надає нові можливості для підвищення ефективності та оперативності правосуддя. Водночас такі процеси зумовлюють низку складних правових питань, пов'язаних із забезпеченням принципів справедливого суду, незалежності суддів, захисту персональних даних та недопущення алгоритмічної дискримінації.

В Україні впровадження елементів ШІ в діяльність судової системи перебуває на початковому етапі та здійснюється в умовах відсутності комплексного правового регулювання. Наявна нормативна база не забезпечує належного врегулювання питань відповідальності за рішення, прийняті із застосуванням алгоритмів, прозорості їх функціонування, а також контролю за дотриманням прав людини при їх використанні. У той же час Європейський Союз активно формує стандарти правового регулювання ШІ, спрямовані на забезпечення безпечного, етичного та правомірного використання таких технологій.

У зв'язку з цим постає наукова проблема визначення ефективної моделі правового регулювання застосування ШІ в судочинстві України з урахуванням європейських стандартів. Її розв'язання має важливе значення для гармонізації національного законодавства з правом ЄС, забезпечення належного рівня захисту прав людини, а також підвищення ефективності функціонування судової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового регулювання застосування ШІ в судочинстві на сьогодні є однією з найбільш динамічних у межах інформаційного та процесуального права. Протягом останніх років спостерігається активізація наукових досліджень, присвячених як загальним питанням правового статусу ШІ, так і особливостям його впровадження у сферу правосуддя. Зокрема, В. Бойко аналізує міжнародний досвід правового регулювання ШІ, акцентуючи на необхідності формування універсальних підходів до визначення його правового статусу [1].

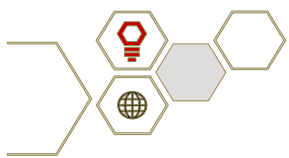
Перспективи регулювання ШІ в Європейському Союзі досліджує Д. Позова, підкреслюючи значення ризик-орієнтованого підходу, закріпленого в європейському законодавстві [2]. На виклики імплементації відповідних норм в Україні звертає увагу О. Олійник, зокрема в контексті забезпечення прав людини [3].

Питання використання ШІ безпосередньо у сфері судочинства розглядають В. Рядінська та О. Карпушова, які досліджують правові та організаційні засади застосування таких технологій у діяльності судів, наголошуючи на необхідності забезпечення прозорості алгоритмів та дотримання принципів справедливого судочинства [4]. Аналогічну проблематику розкривають М. Василенко та В. Слатвінська, які аналізують можливості використання ШІ в судовій практиці та вказують на ризики автоматизації прийняття рішень [5].

Окремі аспекти застосування ШІ в кримінальному судочинстві досліджують М. Демура та Д. Клепка, акцентуючи на потенціалі використання таких технологій у процесі доказування та розслідування [6]. Дискусійне питання можливості часткової заміни суддів технологіями ШІ розглядає І. Склярєнко, підкреслюючи необхідність збереження людського контролю за прийняттям судових рішень [7]. Правові передумови впровадження ШІ в українське правосуддя досліджує Н. Шишка, визначаючи основні нормативні та інституційні перешкоди [8].

Зарубіжний досвід цифрової трансформації судочинства та використання ШІ в правосудді аналізують Н. Блажівська та О. Бессонов [8; 9]. Особливу увагу приділено практикам Європейського Союзу, де формуються сучасні стандарти регулювання ШІ. У цьому контексті Н. Горобець та О. Науменко аналізують вплив законодавства ЄС про штучний інтелект на національні правові системи, зокрема українську [10].

Окремий напрям становлять міждисциплінарні дослідження [11], а також дослідження, присвячені розвитку цифрового середовища та метасвітів

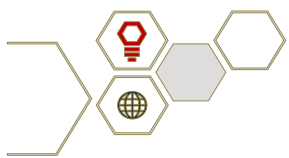
(metaverse) [13], що опосередковано впливають на формування нових підходів до правового регулювання технологій. Питання кримінально-правового регулювання новітніх цифрових явищ, що також має значення для розуміння ширшого контексту застосування ШІ, розглядають О. Костенко та співавтори [12].

У контексті інформаційної безпеки та протидії сучасним загрозам Ю. Бідзіля акцентує на потребі посилення нормативного регулювання цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, який може одночасно підвищувати ефективність правосуддя і створювати ризики для національної безпеки та прав людини [14].

Правові передумови впровадження ШІ в українське правосуддя аналізує Н. Шишка, визначаючи основні інституційні й нормативні обмеження, насамперед відсутність чіткої законодавчої бази та недостатню технічну готовність судової системи, що актуалізує подальший розвиток цього напрямку досліджень [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових праць, варто констатувати наявність низки нерозв'язаних проблем. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного правового регулювання застосування ШІ саме в судочинстві України з урахуванням стандартів Європейського Союзу. Відсутній єдиний підхід до визначення меж допустимого використання алгоритмічних систем у процесі здійснення правосуддя, а також до встановлення відповідальності за їх функціонування. Крім того, існують певні розбіжності у наукових підходах щодо можливості автоматизації судових рішень: одні дослідники допускають розширення використання ШІ, тоді як інші наголошують на необхідності суворого обмеження таких процесів.

Крім того, недостатньо дослідженою є проблема забезпечення дотримання фундаментальних прав людини при використанні ШІ в судовій діяльності. Зокрема, потребують додаткового аналізу питання гарантування

права на справедливий суд, принципу змагальності сторін, недискримінації та захисту персональних даних у контексті застосування автоматизованих систем.

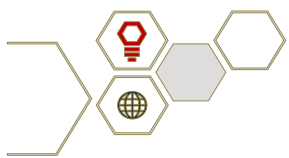
Зазначені аспекти мають принципове значення для формування ефективної моделі правового регулювання, оскільки без їх належного дослідження неможливо забезпечити баланс між впровадженням інноваційних технологій та дотриманням основоположних прав і свобод людини. Вони також є важливими для адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу та забезпечення ефективного функціонування судової системи в умовах цифровізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення особливостей правового регулювання застосування ІІІ в судочинстві України з урахуванням стандартів Європейського Союзу, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства у цій сфері.

Для досягнення мети сформульовано такі завдання:

- 1) здійснити порівняльно-правовий аналіз підходів до регулювання ІІІ в Європейському Союзі;
- 2) проаналізувати сучасний стан нормативно-правового регулювання використання ІІІ в Україні;
- 3) схарактеризувати перспективи впровадження ІІІ в судочинство України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток технологій ІІІ та розширення сфер його застосування зумовлюють підвищену увагу науковців і практиків до потенціалу цих технологій у різних галузях суспільного життя. Особливе місце серед них посідає сфера судочинства, оскільки впровадження ІІІ здатне суттєво вплинути на ефективність здійснення правосуддя, зокрема через оптимізацію процесу розгляду справ,

забезпечення єдності судової практики, вдосконалення аналітичних інструментів та обробки значних масивів правової інформації.

У зарубіжних правопорядках вже сформувалися різні моделі використання ШІ у діяльності судів. Вони варіюються від створення спеціалізованих інструментів підтримки суддів до розроблення комплексних підходів регулювання відповідних технологій.

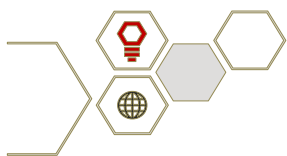
У науковій літературі виділяються декілька базових стратегій [9]:

- цільове регулювання окремих аспектів застосування ШІ;
- формування загальних нормативних рамок його використання;
- розроблення державами власних технологічних рішень для допомоги судовим органам;
- обмеження або заборона використання ШІ в прийнятті судових рішень.

Така різноманітність підходів свідчить про відсутність єдиної усталеної моделі правового регулювання, що ускладнює імплементацію ефективних рішень на національному рівні.

Водночас у сучасній правовій науці відсутня єдність у підходах до визначення правової природи ШІ, що безпосередньо впливає на особливості його правового регулювання. Зокрема, одні дослідники розглядають ШІ виключно як об'єкт правовідносин, на який поширюється режим речей або майна. Інші, навпаки, допускають можливість наділення ШІ ознаками суб'єкта права, що здатний діяти автономно та брати участь у правових відносинах. Ще один, більш гнучкий підхід, передбачає диференційоване розуміння ШІ залежно від рівня його автономності та функціонального призначення. Відсутність єдиної концепції ускладнює формування чітких правових механізмів його використання, зокрема у сфері судочинства [7, с. 155].

Фактично ШІ варто розглядати як складну технологічну систему, здатну до аналізу даних, навчання та прийняття рішень на основі попереднього досвіду і заданих алгоритмів. Саме ця здатність до імітації окремих

інтелектуальних функцій людини зумовлює як значний потенціал його використання, так і суттєві ризики, особливо у сфері правосуддя, де пріоритетне значення мають принципи справедливості, неупередженості та захисту прав людини [10].

У контексті європейських стандартів важливе значення має Етична хартія щодо використання ШІ у судових системах, прийнята у 2018 році. У ній визначено основні напрями застосування ШІ, зокрема вдосконалення пошуку судової практики, розвиток онлайн-врегулювання спорів, допомога в підготовці процесуальних документів, аналітична та прогностична діяльність, класифікація правових документів, а також інформаційна підтримка учасників процесу. Водночас підкреслюється, що такі технології мають використовуватися лише як допоміжний інструмент, а не як заміна людського суддівського розсуду [16].

Особливе значення у формуванні стандартів застосування ШІ в судовій сфері мають п'ять базових принципів, закріплених у відповідних етичних документах. Вони визначають загальні орієнтири безпечного, справедливого та контрольованого використання технологій ШІ в правосудді (рис. 1).

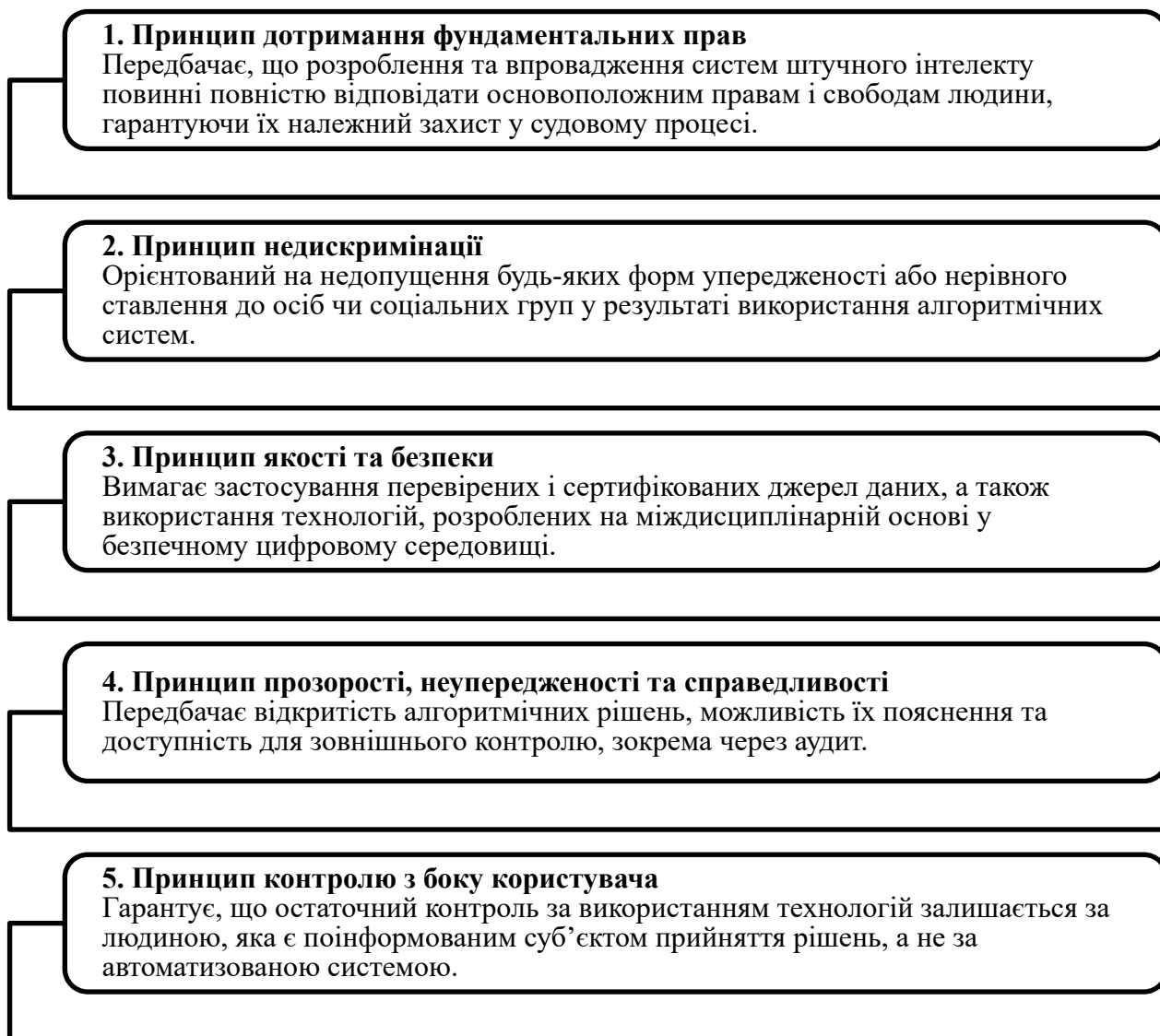
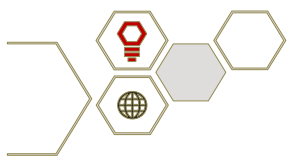
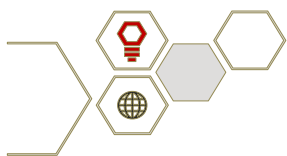

Рис. 1 Етичні та правові принципи використання ШІ в судочинстві

Джерело: систематизовано авторами на основі [16]

Історично судова влада виконує основну функцію забезпечення захисту прав і свобод людини, що зумовлює високі вимоги до професійних і етичних якостей суддів, а також до процедур здійснення правосуддя. У цьому контексті повна заміна суддів технологіями ШІ виглядає малоімовірною та суперечливою як з теоретичного, так і з практичного погляду. Суддівська діяльність охоплює не лише формальне застосування норм права, а і їх тлумачення, врахування конкретних обставин справи та етичних аспектів, що

наразі не може бути повністю відтворено алгоритмічними системами [13, с. 33].

Науковці також наголошують, що хоча окремі функції юридичної діяльності можуть бути автоматизовані (наприклад, підготовка процесуальних документів чи аналіз судової практики), це не створює реальної загрози повної заміни суддів або інших правничих професій у найближчій перспективі. Подібної позиції дотримуються й представники судової влади, які підкреслюють, що результати роботи ШІ не можуть розглядатися як самостійне джерело правової істини або підміняти судові рішення [6].

Значну увагу питанням застосування ШІ в правосудді приділяють і європейські інституції. Зокрема, Консультативна рада європейських суддів у своїх висновках наголошує на необхідності збереження автономії суддів та неприпустимості делегування функції прийняття судових рішень технологічним системам [17]. Використання ШІ допускається лише як інструмент підтримки, який сприяє підвищенню ефективності судочинства, але не втручається в сутність правосуддя та не обмежує дискреційні повноваження суддів.

Основні напрями застосування ШІ в діяльності судів представлено на рис. 2.

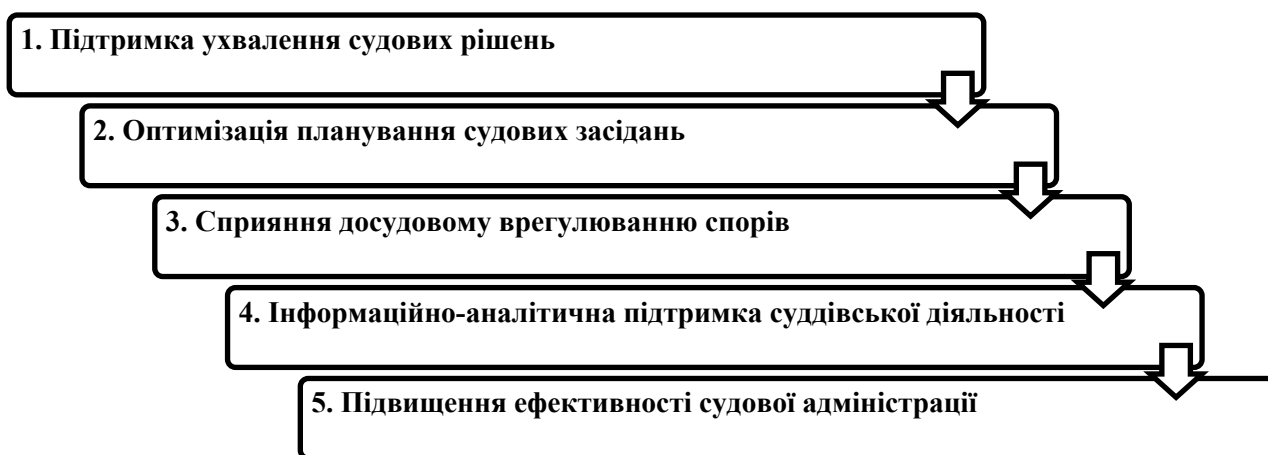
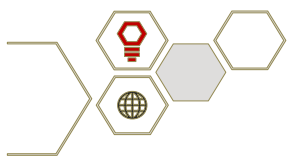

Рис. 2. Напрями використання ШІ в судовій системі (за Висновком КРЕС № 26, 2023 р.)

Джерело: систематизовано автором на основі [17]

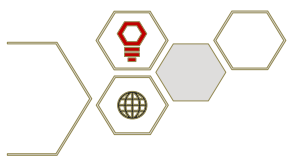

Визначені напрями утворюють цілісну систему цифрової трансформації судочинства, у якій кожен виконує окрему функцію. Найбільш чутливим є застосування ІІІ для підтримки ухвалення рішень, що потребує обмеження його ролі допоміжним аналітичним інструментом без впливу на зміст рішення. Натомість оптимізація планування засідань і адміністративних процесів має переважно організаційний характер і пов'язана з меншими ризиками за умови прозорості алгоритмів. Використання ІІІ для досудового врегулювання спорів сприяє зниженню навантаження на суди, однак вимагає запобігання потенційному тиску на сторони. Найбільш збалансованим є напрям інформаційно-аналітичної підтримки суддів, який забезпечує ефективну роботу з даними без підміни суддівської оцінки. Узагальнено, усі напрями ґрунтуються на спільному принципі застосування ІІІ як інструменту підтримки судочинства, що зумовлює потребу чіткого нормативного визначення меж його використання з огляду на принципи незалежності суддів і верховенства права.

Сучасні правові системи дедалі активніше інтегрують технології ІІІ у сферу правосуддя. Такі інструменти застосовуються як для допомоги суддям у виконанні їхніх функцій, так і для часткової автоматизації окремих процедур. Міжнародний досвід демонструє значну варіативність підходів – від обережного впровадження допоміжних систем до створення повністю цифровізованих елементів судочинства. Узагальнення цих практик дозволяє краще зрозуміти перспективи та ризики застосування ІІІ в Україні з урахуванням європейських стандартів (табл. 1)

Таблиця 1**Приклади застосування ІІІ в судочинстві**

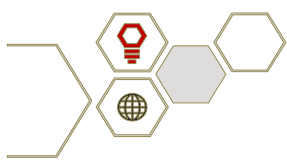
Країна	Система / технологія	Сфера застосування	Характер використання	Особливості та ризики
Німеччина	OLGA	Обробка судових документів	Асистент судді	Автоматизує сортування справ, аналіз метаданих, пошук інформації;

Країна	Система / технологія	Сфера застосування	Характер використання	Особливості та ризики
				пришвидшує розгляд справ
США	PSA (Public Safety Assessment) , COMPAS	Кримінальне судочинство	Аналітична підтримка	Оцінка ризиків повторного злочину та визначення запобіжних заходів; ризики дискримінації
Китай	«Розумний суд», AI-суддя	Комплексне судочинство	Часткова автоматизація	Аналіз рішень, ведення баз даних, голосове розпізнавання, рекомендації; ризики безпеки даних та контролю
Канада	–	Судочинство	Обмежувальний підхід	Тимчасова заборона використання ІІІ для винесення рішень до врегулювання
Франція	–	Аналітика судової практики	Обмеження	Заборона прогнозування рішень суддів; кримінальна відповідальність
Колумбія	ChatGPT	Судові рішення	Експериментальне використання	Використання ІІІ при ухваленні рішень; відсутність чітких стандартів
Мексика	ChatGPT	Цивільне судочинство	Допоміжний інструмент	Використання для математичних розрахунків у справах
Індія	ChatGPT, Vidhik Anuvaad	Судова практика, переклад	Консультативна функція	Аналіз міжнародної практики; автоматичний переклад судових рішень
Аргентина	Prometea	Прогнозування рішень	Автоматизація процесів	Висока швидкість (до 20 сек), точність до 96 %; зменшення навантаження
Бразилія	VICTOR, ATHOS	Судова аналітика	Часткова автоматизація	Аналіз справ, оптимізація роботи судів; регулювання через спеціальні акти

Джерело: систематизовано авторами на основі [9; 18; 19]

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про відсутність єдиного універсального підходу до використання ІІІ в судочинстві. У більшості країн ІІІ застосовується як допоміжний інструмент, спрямований на підвищення

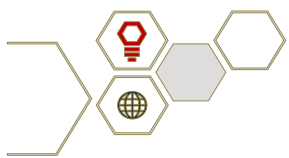

ефективності та швидкості розгляду справ. Водночас окремі держави, зокрема Китай, демонструють більш радикальний підхід до цифровізації правосуддя, зокрема елементи часткової автоматизації судових функцій.

У червні 2024 року Європейською Радою було ухвалено Регламент (ЄС) 2024/1689 про ШІ (Artificial Intelligence Act), який став першим у світі комплексним нормативним актом наднаціонального рівня, що встановлює уніфіковані правила щодо розробки, впровадження та використання систем ШІ [20]. Його основною особливістю є запровадження ризик-орієнтованого підходу, відповідно до якого всі системи ШІ класифікуються за рівнем потенційної небезпеки – від неприйнятної до мінімального ризику. Від рівня ризику залежить обсяг правових вимог, які висуваються до розробників і користувачів таких систем, що дозволяє забезпечити баланс між інноваційністю та захистом фундаментальних прав людини.

Додатково у вересні 2024 року у Вільнюсі було відкрито для підписання Рамкову конвенцію Ради Європи про ШІ, права людини, демократію та верховенство права (CETS №225). Цей міжнародний договір має обов'язковий характер і спрямований на гарантування того, щоб використання систем ШІ повністю відповідало базовим європейським стандартам у сфері прав людини, демократичного врядування та верховенства права. Таким чином, формується багаторівнева система європейського регулювання ШІ, яка безпосередньо впливає й на національні правові системи держав, зокрема й України [4].

В Україні питання впровадження ШІ у судову систему перебуває на етапі концептуального та нормативного формування. Важливе значення має Концепція розвитку ШІ в Україні, затверджена Кабінетом Міністрів України у 2020 році, яка визначає правосуддя однією з пріоритетних сфер застосування ШІ [21]. Згідно з положеннями цього документа, передбачається можливість використання технологій ШІ для аналізу судової практики та законодавства, а також для ухвалення рішень у справах незначної складності за згодою сторін.

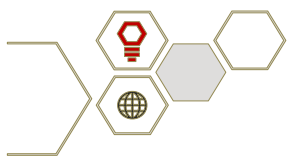

Серед основних напрямів реалізації державної політики у цій сфері визначено подальший розвиток цифрових інструментів правосуддя (зокрема Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та електронного суду), впровадження консультативних систем на основі ШІ для надання правової допомоги громадянам, використання аналітичних алгоритмів для прогнозування суспільно небезпечних явищ, а також застосування технологій для визначення заходів ресоціалізації засуджених. Окремо передбачено можливість часткової автоматизації ухвалення судових рішень у нескладних категоріях справ, що свідчить про поступовий рух до цифровізації судової діяльності [4; 21].

Водночас на сьогодні в Україні відсутній спеціальний комплексний закон, який би системно врегульовував використання ШІ, зокрема у сфері правосуддя. Нормативне регулювання має фрагментарний характер і лише частково охоплює відповідні питання. Так, Кодекс суддівської етики встановлює, що використання суддями технологій ШІ є допустимим лише за умови, що воно не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень, а також не суперечить вимогам законодавства. Це фактично закріплює допоміжний характер таких технологій у судовій діяльності [9].

Крім того, Закон України «Про адміністративну процедуру» [22] опосередковано визнає можливість автоматизованого прийняття рішень. Зокрема, передбачено, що адміністративний акт може бути ухвалений в автоматичному режимі у випадках, коли це ґрунтується на електронних даних або машинозчитуваних документах і прямо передбачено законом. Це положення може розглядатися як нормативна основа для поступового впровадження елементів ШІ в публічне адміністрування, зокрема судові та квазісудові процедури.

Станом на 2026 рік в Україні формується цифрова інфраструктура судової системи, яка створює технологічне підґрунтя для подальшого

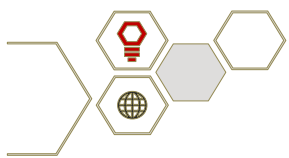
впровадження інструментів ШІ. Йдеться не про повноцінне використання ШІ в судочинстві, а про поступову цифрову трансформацію, яка забезпечує накопичення даних, автоматизацію процедур і підвищення ефективності роботи судів.

Основним елементом цієї інфраструктури є Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (далі – ЄСІТС) [23], яка забезпечує комплексну цифровізацію судового процесу. Вона охоплює електронний документообіг, реєстрацію процесуальних документів, обмін інформацією між судами та учасниками процесу, а також поступовий перехід до електронної форми судового провадження. У перспективі саме ЄСІТС може стати базовою платформою для інтеграції алгоритмів ШІ, зокрема для аналітики судових даних та підтримки процесуальних рішень.

Важливу роль відіграє також система «Електронний суд» [24], яка забезпечує дистанційний доступ до правосуддя. Вона дозволяє учасникам процесу подавати позови, клопотання, відзиви та інші процесуальні документи в електронній формі, а також відстежувати рух справи онлайн. Така система суттєво знижує адміністративне навантаження на суди та підвищує доступність правосуддя, особливо в умовах цифрової трансформації державного управління.

Окремим елементом цифрової інфраструктури є Єдиний державний реєстр судових рішень [25], який виконує функцію масштабної бази даних судової практики. Його значення виходить за межі інформаційного ресурсу, оскільки він потенційно може використовуватися як навчальна вибірка для алгоритмів ШІ. Саме на основі таких масивів даних у міжнародній практиці формуються системи правової аналітики, прогнозування рішень та автоматизованого пошуку прецедентів.

До елементів цифровізації також належить автоматизована система розподілу судових справ, яка забезпечує випадковий та неупереджений розподіл справ між суддями. Хоча ця система не є інструментом ШІ у

вузькому розумінні, вона використовує алгоритмічні принципи, що можуть бути основою для подальшої еволюції до більш складних AI-рішень у сфері організації судочинства.

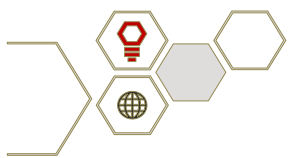
У сукупності ці системи формують так званий «цифровий каркас» судової влади України. Він забезпечує накопичення структурованих даних, уніфікацію процесів та створення умов для потенційного впровадження інструментів ШІ в майбутньому, особливо в аналітичній та допоміжній сферах.

Попри відсутність спеціального законодавчого акта про ШІ в судочинстві, у практиці української судової системи вже спостерігається фрагментарне використання AI-інструментів, переважно допоміжного характеру. Зокрема, застосовуються генеративні моделі та системи машинного перекладу для обробки судових документів, що дозволяє пришвидшити підготовку матеріалів та забезпечити багатомовну доступність рішень.

Також дедалі ширше використовуються аналітичні алгоритми для пошуку судової практики, які допомагають юристам і суддям швидко знаходити релевантні рішення у великих масивах даних. Це підвищує якість правового аналізу та сприяє формуванню більш узгодженої судової практики.

Окремо варто зазначити експериментальне застосування AI-інструментів у підготовці процесуальних документів, де ШІ використовується як допоміжний засіб для структурування текстів, формування шаблонів та попереднього аналізу правових позицій. Однак такі інструменти не мають самостійного процесуального значення й використовуються лише як технічна підтримка.

Крім того, ШІ поступово застосовується як довідково-аналітичний інструмент, що дозволяє узагальнювати інформацію, аналізувати тенденції судової практики та формувати статистичні висновки. Водночас принципово важливим є те, що такі системи не впливають на зміст судового рішення і не замінюють суддівський розсуд.

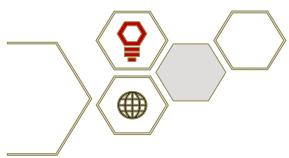

При цьому судова практика України, а також позиції вищих судових інстанцій чітко підкреслюють, що результати, згенеровані ШІ, не можуть визнаватися джерелом доказів або самостійною підставою для ухвалення судового рішення. Вони можуть мати лише допоміжний, інформаційний або аналітичний характер.

Загалом, аналіз європейських і національних підходів свідчить про формування багаторівневої моделі регулювання ШІ, у якій ЄС встановлює загальні стандарти безпеки та прав людини, тоді як Україна перебуває на етапі адаптації та імплементації цих підходів. У сфері судочинства це проявляється в поступовому переході від декларативного визнання можливостей ШІ до необхідності формування чіткої правової рамки його використання з урахуванням принципів незалежності суду, справедливого судочинства та захисту прав людини.

Враховуючи євроінтеграційний курс України та необхідність гармонізації національного законодавства зі стандартами Європейського Союзу у сфері ШІ, доцільним є формування цілісної нормативно-правової бази, яка б комплексно регулювала використання систем ШІ в діяльності публічної влади, зокрема у судовій системі. Така база має формуватися поетапно, з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, закладеного в актах ЄС.

Перспективною для України є модель впровадження ШІ як інструменту інтелектуального асистування, що передбачає його використання у двох основних напрямках. Перший охоплює діяльність суддів і передбачає застосування ШІ як допоміжного засобу при підготовці та ухваленні судових рішень, зокрема для опрацювання великих обсягів інформації, узагальнення судової практики, пошуку прецедентів, аналізу доказів, підготовки проєктів процесуальних документів, перекладу матеріалів, розшифрування судових засідань, а також для виконання стандартних завдань організаційного характеру. Окремо ШІ може застосовуватися для аналітичної підтримки,

прогнозування судових рішень та оцінки процесуальних ризиків у кримінальних провадженнях.

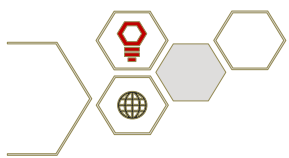
Другий напрям стосується адміністративного забезпечення діяльності судів, де ІІІ може використовуватися для автоматизації процесуального контролю, відстеження строків, організації електронного документообігу, розподілу справ між суддями, а також планування судових засідань. Це дозволить підвищити ефективність функціонування судової системи та зменшити адміністративне навантаження.

Важливою умовою ефективного впровадження ІІІ є формування належної технічної та правової інфраструктури. Зокрема, доцільним є створення національного реєстру систем ІІІ, що використовуються в судах, запровадження механізму тестування таких систем у межах регуляторних «пісочниць», забезпечення належного рівня кіберзахисту, а також ведення повної технічної документації, доступної для аудиту та контролю.

Окрему увагу варто приділити дотриманню етичних стандартів використання ІІІ. Судді та працівники судової системи повинні керуватися принципами, закріпленими в документах ЄС та Кодексі суддівської етики України. У зв'язку з цим актуальним є запровадження систематичних навчальних програм, тренінгів і методичних рекомендацій щодо безпечного та етично обґрунтованого застосування ІІІ в судочинстві.

Крім того, необхідним є запровадження механізмів первинної та періодичної оцінки ризиків використання ІІІ, зокрема щодо впливу на права людини, захисту персональних даних, можливих проявів алгоритмічної упередженості та дискримінації, а також загальних наслідків для учасників судового процесу.

Завершальним елементом має стати створення незалежної та ефективної системи контролю за впровадженням і функціонуванням технологій ІІІ в судовій системі, що охоплюватиме постійний моніторинг, аудит та оцінку їхнього впливу на здійснення правосуддя.

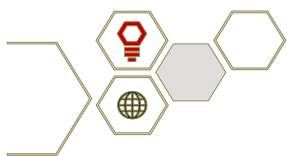

Отже, подальший розвиток штучного інтелекту в судочинстві України має здійснюватися не через заміщення судді, а шляхом формування збалансованої моделі технологічної підтримки правосуддя, що поєднує інноваційні рішення з гарантіями верховенства права, незалежності суду та захисту прав людини.

Висновки. Порівняльно-правовий аналіз підходів до регулювання ШІ в Європейському Союзі засвідчив, що європейська модель ґрунтується на ризик-орієнтованому підході, а також на дотриманні фундаментальних прав людини, принципів прозорості, безпеки та обов'язкового людського контролю. Встановлено, що в країнах ЄС використання ШІ в судочинстві розглядається виключно як допоміжний інструмент, без делегування йому функції ухвалення судових рішень, що забезпечує збереження незалежності суддів і реалізацію принципу справедливого суду.

Аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання використання ШІ в Україні показав, що воно перебуває на етапі становлення та має фрагментарний характер. Наявна нормативна база представлена переважно стратегічними документами, окремими положеннями законодавства та етичними нормами, які лише частково охоплюють питання застосування ШІ. Водночас виявлено, що в Україні вже сформовано цифрову інфраструктуру судової системи, яка створює необхідні передумови для подальшої інтеграції відповідних технологій.

Дослідження перспектив впровадження ШІ в судочинство України дозволило встановити, що найбільш доцільною є модель «інтелектуального асистування». У межах цієї моделі ШІ використовується як допоміжний інструмент для аналітичної обробки інформації, узагальнення судової практики, підготовки процесуальних документів та оптимізації адміністративних процесів у судах. Водночас доведено, що застосування таких технологій не повинно підміняти суддівський розсуд або впливати на зміст судового рішення.

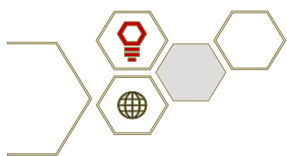
Узагальнення результатів дослідження дало змогу обґрунтувати необхідність формування комплексної нормативно-правової бази в Україні, яка б регулювала застосування ШІ в судочинстві відповідно до європейських стандартів. Основними напрямками вдосконалення визначено розробку спеціалізованого законодавства про ШІ, впровадження механізмів оцінки ризиків, створення реєстру AI-систем у судах, використання регуляторних «пісочниць» та забезпечення ефективного незалежного контролю.

Отже, ефективне впровадження ШІ в судочинство України можливе лише за умови поєднання інноваційних технологій із гарантіями верховенства права, захисту прав людини та збереження провідної ролі судді в процесі здійснення правосуддя.

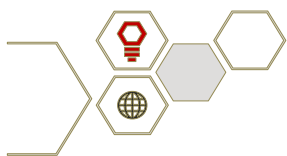
Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методів оцінювання ризиків застосування ШІ в судочинстві, удосконаленням механізмів правового регулювання та інституційного контролю, а також емпіричним аналізом ефективності моделі «інтелектуального асистування» з урахуванням принципів верховенства права та незалежності суддів.

Список використаних джерел

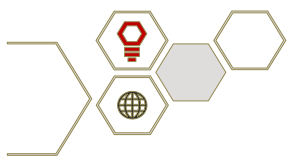
1. Бойко В. В. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/05>
2. Позова Д. Д. Перспективи правового регулювання штучного інтелекту за законодавством ЄС. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 27. С. 116–120. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/186b5fb0-f1a2-424b-ba20-484ab46e2c95/content> (дата звернення: 19.02.2026).
3. Олійник О. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні: виклики та перспективи. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. Вип. 6. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.6.04>

4. Рядінська В. О., Карпушова О. В. Правові та організаційні засади використання штучного інтелекту в діяльності судів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. Вип. 5. С. 106–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/23>
5. Василенко М. Д., Слатвінська В. М. Штучний інтелект в судовій практиці: особливості та його можливості. *Право і суспільство*. 2022. Вип. 4. С. 271–278. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.39>
6. Демура М., Клепка Д. Перспективи застосування штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. Вип. 5. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/133.pdf (дата звернення: 19.02.2026).
7. Скляренко І. В. Сучасні перспективи заміни суддів у цивільному судочинстві на технологію штучного інтелекту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. Вип. 2. С. 153–156. URL: http://lsej.org.ua/2_2024/38.pdf (дата звернення: 19.02.2026).
8. Блажівська Н. Цифрова трансформація судочинства: міжнародний досвід та висновки для України. Верховний Суд. 2025. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Cifrova_transformacia.pdf (дата звернення 19.02.2026).
9. Бессонов О. В. Зарубіжний досвід використання штучного інтелекту в правосудді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 3, № 88. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.56>
10. Горобець Н. С., Науменко О. М. Закон ЄС про штучний інтелект і його вплив на судову систему України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 4, № 89. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.2>

11. Savchenko V., Maydanyk R. Contracts Implied-in-Fact Like a Form of Will Expression. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. Vol. 7. № 2. P. 283–300 DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE18-7.2-a000212>
12. Kostenko O., Zhuravlov D., Dnipro O., Korotiuk O. Metaverse: model criminal code. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9, № 4. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-4-134-147>
13. Kostenko O., Furashev V., Zhuravlov D., Dnipro O. Genesis of Legal Regulation Web and the Model of the Electronic Jurisdiction of the Metaverse. *Bratislava Law Review*. 2022. Vol. 6. № 2. P. 21–36. DOI: <https://doi.org/10.46282/blr.2022.6.2.316>
14. Бідзіля Ю. М. Державна політика інформаційної безпеки в умовах гібридних загроз. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. Вип. 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17757320>
15. Шишка Н. Штучний інтелект в українському правосудді: правові передумови запровадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. Вип. 3. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/37.pdf (дата звернення 19.02.2026).
16. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment. *Council of Europe: вебсайт*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment> (дата звернення 19.02.2026.)
17. Висновок Консультативної ради європейських суддів № 26 (2023) від 01.12.2023 року «Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві». Council of Europe. 2023. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/vysnovok_kryes_no_26_neoficiynyy_per_eklad.pdf (дата звернення 19.02.2026).
18. Тюря І.О. Результат компаративістичного дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту. *Правова позиція*. 2023. Вип. 1(38). DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-1.12>

19. Петрів О. Роль штучного інтелекту в модернізації судової системи: інструменти для суддів. *Центр демократії та верховенства права: вебсайт*. 2024. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-sud/> (дата звернення 19.02.2026).

20. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). *EUR-Lex: вебсайт*. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (дата звернення: 19.02.2026).

21. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 19.02.2026).

22. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення 19.02.2026).

23. Функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи. *ДСА України: вебсайт*. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/func_ecits/ (дата звернення 19.02.2026).

24. Система «Електронний суд». *Офіційний сайт*. URL: <https://id.court.gov.ua> (дата звернення 19.02.2026).

25. Єдиний державний реєстр судових рішень. *Офіційний сайт*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 19.02.2026).